

## De mares simbòliques i verticalitats literàries

BERNAL CREUS, Maria Carme (2013). *Eulària Anzizu. Poeta, arxivera i historiadora. Estudi i textos*. Vic: Eumogràfic.

Amb motiu de la mort de Montserrat Roig, el 10 de novembre de 1991, ara fa més de vint anys, Maria-Mercè Marçal escrivia un article a *Regió 7* amb el títol «Helena, Maria Aurèlia, Montserrat...» —recollit després a *Sota el signe del drac. Proses (1985-1997)*—, en què declarava que totes tres escriptores, desaparegudes amb pocs mesos de diferència, «formaven part d'aquell espai imaginari d'on ella havia poat força un i altre cop al llarg dels anys» (2004: 117). De Capmany, en remarcava que era la «mare indiscutible i contestada alhora», provocadora al mateix temps de seguretats i contradiccions. De Valentí i Roig, deia que hi compartia «complicitat i companyia», aquell sentiment que, malgrat les diferències de contextos vitals, consola tant de viure en paral·lel, i que les crítiques angloamericanes van definir com a *sisterhood* i Marçal va traduir per *sororitat*.

En conjunt, podríem afirmar que les tres escriptores formen una excel·lent combinació dimensional: la «verticalitat» de l'autoritat, de qui és la primera i obre camí per a les que vindran, i la «horitzontalitat» de les companyes amb qui estranyament es comparteixen paral·lelismes personals i professionals. Marçal afegia que l'evocació

de Roig se li trenava indestriablement amb el de les altres dues escriptores i apel·lava a «aquell confortador saber que hi són. Que hi eren» (2004: 117). Les paraules de Marçal, que moria set anys més tard de la mateixa malaltia que s'havia endut aquestes tres autores, són representatives de la necessitat d'edificar una genealogia femenina forta i compacta, amb doble dimensionalitat: vertical i horitzontal. La verticalitat de les mares i l'horitzontalitat de les germanes.

Com podem veure, un dels temes essencials dels assaigs feministes de Marçal, que majoritàriament s'apleguen a l'antologia pòstuma *Sota el signe del drac. Proses (1985-1997)*, és la reivindicació de construir un «llinatge femení», amb mares i germanes, tenint en compte que, com afirma la poeta, «la genealogia de la Cultura és una genealogia masculina, dins de la qual algunes dones han estat 'cooptades', 'adoptades', 'legitimades', sempre d'una en una, sense aparent relació entre unes i altres i sempre en el nom del Pare» (2004: 139). Marçal fa una crida a les dones escriptores a no renunciar a la pròpia història i a no acceptar la invisibilitat cultural a la qual ens ha sotmès el patriarcat al llarg dels temps. Ens insta, per sobre de tot, a fer treball arqueològic i a dotar-nos de «mares simbòliques» (2004: 165-166). D'aquí la importància de l'«autoritat femenina», del seu magisteri, la seva influència, el seu lideratge, per superar, per dir-ho amb les seves paraules, «l'orfenesa 'materna' crònica» (2004: 167).

En aquest sentit, voldríem remarcar la gran importància de portar a

terme projectes, com aquest llibre, *Eulària Anzizu. Poeta, arxivera i historiadora. Estudi i textos*, de Maria Carme Bernal Creus, i establir xarxes i plataformes on trobar-se, retrobar-se i emmirallar-se amb autores clàssiques i contemporànies, canòniques i subalternes, de la nostra geografia, en un intent de revalorar i visibilitzar el femení de casa nostra. Ens cal reconèixer la grandesa d'una altra dona per, en un efecte mirall, reconèixer les possibilitats pròpies. Marçal ho sentència meravellosament amb aquestes paraules: «Tan lluny de la mímesi homogenitzadora, com de la idolatria paralitzadora o de l'enveja estèril, la dona 'autoritat' esdevé, doncs, punt de referència central, meditació inestimable, palanca eficaç per al propi desig» (2004: 169).

A la manera de Maria-Mercè Marçal, Maria Carme Bernal també creu en la necessitat d'erigir una genealogia femenina de la cultura catalana i en la necessitat de recuperar les seves figures verticals, aquestes dones autoritat, brillants i coratjoses per la seva època, que ens han de servir com a «punt de referència central» i «palanca eficaç per al propi desig», desig d'escriure, de reescriure, de crear, de viure, etc. *A Eulària Anzizu. Poeta, arxivera i historiadora. Estudi i textos*, Bernal, molt ben acompanyada d'Anna Castellano-Tresserra i la família Anzizu, fa treball arqueològic i de reconstrucció femenina. Amb la intenció de superar l'absència de models literaris femenins, Bernal proveeix la cultura catalana d'una «mare» oblidada històricament al llarg del segle xx: l'escriptora, historiadora, arxivera, compositora, or-

ganista i museògrafa Mercè Anzizu i Vila, més coneguda com a Sor Eulària Anzizu (1868-1916). Com ja apunta Bernal en el prefaci, és «un acte de justícia, que és urgent reparar» (p. 9), que Eulària Anzizu formi part de la cartografia de dones intel·lectuals del segle XIX i de començament del XX. Aquesta és la principal comesa de Bernal: «retornar a la nostra història la vida i l'obra d'una dona, la trajectòria de la qual, per la seva excepcionalitat, no pot restar més temps en la desmemòria col·lectiva» (p. 10).

La restitució avui d'Eulària Anzizu té un doble valor arqueològic dins els actuals estudis de gènere dels grups de recerca del nostre país: d'una banda, perquè es presenta com un projecte incontestablement ben documentat, rigorós i reivindicatiu de la força de la nostra memòria femenina; i, de l'altra, perquè és un meravellós exemple de connexió vital i intel·lectual amb una mare cultural invisibilitzada que es mereix formar part del cànon de dones il·lustres catalanes.

Petita joia a les que ens té acostumats Eumogràfic, el llibre s'ha estructurat en set capítols que volen recollir algunes de les moltes cares polièdriques d'Eulària Anzizu, en tant que monja clarissa del monestir de Pedralbes, poeta religiosa, arxivera, prosista, biògrafa de personalitats religioses, etc. Conèixer de primera mà la seva trajectòria, actituds i pensaments ens pot estimular personalment i creativament, alhora que ens pot oferir visions, paisatges i contrastos de la nostra cultura que desconexiem. Acostar-nos a la personalitat i al lle-

gat d'Anzizu i situar-la en la història de Catalunya és el nostre deure i la nostra responsabilitat, en tant que dones (i homes), catalanes i de lletres. Decidida a superar-se, consagrada plenament als seus objectius, Anzizu va triar adquirir un fort compromís personal amb una institució, un país i una època. Ara i avui, des d'un altre segle, a nosaltres ens toca rescatar-la de l'oblit i fer-li els honors i la glòria que li pertoqueu.

Aquesta esplèndida biografia intel·lectual d'Eulària Anzizu és una mostra més de la presència del sexe femení a la cultura i a la societat catalanes del canvi de segle del XIX al XX. Tot i que no pot fer justícia a la multitud de dones, encara avui invisibles, que aleshores van dedicar la vida a les lletres, a l'art i al coneixement de casa nostra, el que sí pot fer és contribuir a inserir una perla en el fil del collaret genealògic femení català, tan necessari, tan esperat.

Moltes gràcies família Anzizu per posar els fonaments, moltes gràcies Anna Castellano-Tresserra per obrir les portes del Museu de Pedralbes i brindar tota l'ajuda documental necessària i, finalment, moltes i moltes gràcies Maica Bernal per gestionar la informació de manera acurada, brillant i serena, i portar aquest vaixell a bon port amb entusiasme i generositat. Per acabar, només em cal recomanar urgentment la lectura d'aquest joell que brilla des de fa un segle, però, que, amb l'empenta d'aquestes persones, avui ha esdevingut una realitat!

#### Bibliografia

MARÇAL, Maria-Mercè (2004). *Sota*

*el signe del drac. Proses 1985-1997*.  
A cura de Mercè Ibarz. Barcelona:  
Proa.

Pilar GODAYOL  
(Universitat de Vic - Universitat  
Central de Catalunya)

---

#### Emili Samper Prunera

*De l'anarquisme al folklore.*  
*Cels Gomis i Mestre*  
*(1841-1915).*

Tarragona: URV, 2013.

---

Aquest és un dels estudis que ens mancaven per acabar de completar un panorama del que va significar l'aportació dels anomenats folkloristes en les bases del programa de la Renaixença. Queda encara feina per fer, però amb aquest llibre s'ha fet una aportació significativa a tal fi.

Emili Samper, després d'un pròleg de Llorenç Prats i d'una introducció en què exposa metodologia i fonts consultades, organitza els materials procedents de la tesi doctoral dirigida per Carme Oriol i Magí Sunyer en quatre capítols i un epíleg, a més de dos útils apèndixs. Prats, tot i la importància aclaridora del llibre de Samper, es ratifica que «el personatge de Cels Gomis se'ns fa escàpol, com si tingués una complexitat que no es deixés classificar de cap manera.» I respecte al seu pensament no pot delimitar-lo més enllà de dir que es va moure «entre una convicció anarquista, internacionalista i lliurepensadora i un afecte insubornable envers Catalunya».